

कश्यपो मारीचः। पवमानः सोमः। त्रिष्टुप्

असर्जिं वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी।

दश स्वसारो अधि सानो अव्येऽजन्ति वह्निं सदनान्यच्छ ॥ ९.०९१.०१

वक्त्रा- वाग्विशारदः। वच परिभाषणे। प्रथमः- मुख्यः। मनीषी- मनसः क्रतुभूतः। मनोता- मनांसि यस्मिन्नोतानि प्रोतानि सः। रथ्ये- रथार्हे। आजौ- युद्धे। यथा। तथा। धिया- बुद्ध्या। असर्जि- सृज्यते। सदनानि- ऋतसदनानि। अच्छ- अभिलक्ष्य। अव्ये- रक्षाभूते। सानो- उत्कृष्टे स्थाने। अधि। दश स्वसारः- दशदिग्वर्तिन्य आधारशक्तिधाराः। वह्निम्- वोढारं सोमम्। अजन्ति- प्रेरयन्ति ॥१॥

वीती जनस्य दिव्यस्य कव्यैरधि सुवानो नहुष्येभिरिन्दुः।

प्र यो नृभिरमृतो मर्त्यैर्भिर्मर्मृजानोऽविभिर्गोभिरद्भिः ॥ ९.०९१.०२

इन्दुः- हृदयस्पर्शी रसः। दिव्यस्य जनस्य- देवानाम्। वीती- अनुभूत्यै। कव्यैः- कविभिः। नहुष्यैः- चित्तवृत्तिबन्धकैः। णह बन्धने। अधि सुवानः- निष्पन्नः। यः। नृभिः- नेतृभिः। मर्त्यैः- मनुष्यैः। अमृतः- अमृतस्वरूपः सन्। अविभिः- रक्षाभूतस्वप्रतीकैः। गोभिः- चिद्रश्मिभिः। अद्भिः- जीवोदकैः। मर्मृजानः- शोधितो भवति ॥२॥

वृषा वृष्णे रोरुवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः।

सहस्रमृका पथिभिर्वचोविदध्वस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति ॥ ९.०९१.०३

अंशुः- सोमो रसः। अस्मै- एतस्मै। वृष्णे- वर्षकाय इन्द्राय। वृषा- वर्षकः सन्। रोरुवत्- अशब्दयत्। पवमानः- पुनानः सन्। रुशत्- भ्राजन्। गोः पयः- चिद्रश्मिसारभूतज्ञानम्। ईर्ते-

सरति । ईर गतौ । ऋक्वा- मन्त्रयुक्तः । वचोवित्- मन्त्रवित् । सहस्रम्- बहुधा । अध्वस्मभिः-
ध्वररहितैः । पथिभिः- शोभनमार्गैः । सूरः- प्रेरकः सन् । अण्वम्- सूक्ष्मताम् । वि- विशेषेण ।
याति- गच्छति ॥३॥

रुजा दृळा चिद्रक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।

वृश्चोपरिष्ठात्तुजता वधेन ये अन्ति दूरादुपनायमेषाम् ॥ ९.०९१.०४

दृळा- दृढानि । रक्षसः सदांसि- दुष्टानां सदनानि । रुज- नाशय । रुजो भङ्गे । इन्दो- क्लेदनशील
रस । पुनानः- पवमानः सन् । वाजान्- हव्यानि । वि- विशेषेण । ऊर्णुहि- आच्छादय । उपरिष्ठात्-
ऊर्ध्वतः । अन्ति- समीपतः । दूरात्- दूरतः । ये- येऽस्मानागच्छन्ति । एषाम्- एतेषाम् ।
उपनायम्- नेतारं वृत्रम् । तुजता- हिंसकेन । वधेन- हननसाधनेन । वृश्च- छिन्धि ॥४॥

स प्रत्नवन्नव्यसे विश्ववार सूक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।

ये दुःषहांसो वनुषा बृहन्तस्तांस्ते अश्याम पुरुकृत्युरुक्षो ॥ ९.०९१.०५

सः- तादृशस्त्वम् । विश्ववार- सर्ववरणीय । प्रत्नवत्- पूर्ववत् । नव्यसे- अभिनवाय । सूक्ताय-
मन्त्राय । प्राचः- प्राचीनान् । पथः- मार्गान् । कृणुहि- कुरु । पुरुकृत्- बहुकर्मयुक्त । पुरुक्षो-
बहुमन्त्रयुक्त । ये । दुषहासः- दुष्टैर्दुवहाः । वनुषा बृहन्तः- संभजनेन महान्तः । तान् । ते- भवतो
भोगान् । अश्याम- प्राप्नुयाम् ॥५॥

एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।

शं नः क्षेत्रमुरु ज्योतींषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं दृशये रिरिहि ॥ ९.०९१.०६

एव- इत्थम् । पुनानः- पूयमानः सन् । अपः- जीवोदकानि । स्वः- स्वर्गम् । गाः- चिद्रश्मीन् ।
भूरि तोका तनयानि- प्रभूतसन्ततीः । अस्मभ्यम्- नः । रिरिहि- प्रापय । सोम- रस । नः-

अस्मदर्थम् । शम्- क्षेमम् । क्षेत्रम्- साधनभूमिकाम् । ज्योतीषि- दीप्तिः । रिरीहि । नः- अस्माकम् ।
दृशये- दृष्ट्यै । सूर्य- आत्मसूर्यम् । ज्योक्- चिरम् । कारय ॥६॥

Dr. Rangraji